

Florentina MOGONEA

Florentina Mogonea

**ADOLESCENȚA, TINERETEȚA
ȘI VÂRSTA ADULTĂ.
CARACTERISTICI, TULBURĂRI,
MODALITĂȚI DE INTERVENȚIE
PSIHOPEDAGOGICĂ**

**Editura Universitaria
Craiova, 2018**

**Presa Universitară Clujeană
Cluj-Napoca, 2018**

Referenți științifici

Conf. univ. dr. Alexandrina Mihaela POPESCU

Conf. univ. dr. Corneliu NOVAC

Copyright © 2018 Editura Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MOGONEA, FLORENTINA

**Adolescența, tinerețea și vârsta adultă : caracteristici,
tulburări, modalități de intervenție psihopedagogică /**
Florentina Mogonea. - Craiova : Universitaria ; Cluj-Napoca :
Presa universitară clujeană, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1382-9

ISBN 978-606-37-0343-0

159.9

*Fiilor mei, Mihnea și Horia,
cu speranța că vor avea întotdeauna
entuziasmul unui adolescent,
vitalitatea unui tânăr și
înțelepciunea unui adult...*

*Copilul râde: „Înțelepciunea și iubirea mea e jocul!”
Tânărul cântă: „Jocul și-nțelepciunea mea-i iubirea!”
Bătrânul tace: ”Iubirea și jocul meu e-nțelepciunea!”*
(Lucian Blaga)

*În timpul copilăriei, am dormit în pat. În timpul adolescenței, am așteptat la
ușă. În timpul maturității, am zburat înspre ceruri...*
(Constantin Brâncuși)

*Adolescența nu este doar o perioadă importantă a vieții, ci și singura
perioadă când putem vorbi despre viață în sensul complet al cuvântului.*
(Michel Houellebecq)

*Ce- i tinerețea? Ce rămâne-n urmă când îți vine să te uiți peste umăr,
întorcând capul....*
(Ionel Teodoreanu)

*La douăzeci de ani domină voința; la treizeci, mintea, la patruzeci,
rațiunea.*
(Benjamin Franklin)

*Tinerețea este fericită pentru că are capacitatea de a vedea frumusețea.
Oricine își păstrează abilitatea de a zări frumusețea nu îmbătrânește
niciodată.*
(Franz Kafka)

*Dintre toate roadele pământului, omul e singurul care nu se coace
niciodată, nu există maturitate; doar tinerețe. Pentru societate e un
dezastru... Pentru ins e o binecuvântare: rămâne ingenuu toata viața.*
(Constantin Noica)

ARGUMENT

Formarea și dezvoltarea personalității reprezintă un proces complex și sinuos, care stă sub semnul unor principii precum cel al educației permanente sau al învățării pe tot parcursul vieții. Deși se realizează prin acumulări calitative progresive, de la o etapă la alta, există perioade în care această evoluție este mai intensă sau mai accelerată. Dincolo de limitele (onto)genetice ale evoluției umane, există și caracteristici sau limite individuale, care apar ca o rezultată a combinației și contribuției tuturor factorilor dezvoltării psihice.

Această lucrare surprinde specificul dezvoltării personalității individului, de-a lungul a trei perioade de vârstă: adolescența, tinerețea și vârsta adultă. Datorită multitudinii și complexității modificărilor care apar la vârsta adolescenței, insistăm asupra acesteia, atât în ceea ce privește surprinderea caracteristicilor specifice, dar și a modalităților de acțiune și de intervenție, mai ales că adolescența se suprapune peste perioada școlarității, în care (hetero)educația continuă să aibă încă un rol important în dezvoltarea personalității, alături de autoeducație.

Pentru a surprinde evoluția personalității pe parcursul celor trei perioade, am apelat la o analiză comparativă, pornind de la cele mai importante dimensiuni ale personalității, concretizate și exemplificate pentru fiecare vârstă: dimensiunea cognitivă (analizată din perspectiva principalelor procese psihice), metacognitivă, morală, afectiv-emoțională, psiho-relațională. Insistăm pe câteva aspecte, considerate importante pentru evoluția individului, pentru dezvoltarea unor trăsături ale personalității, care să-i asigure succesul în toate acțiunile întreprinse: formarea identității de sine și sociale, dezvoltarea unei stime de sine pozitive, a inteligenței emoționale, dezvoltarea metacognitivă, care asigură o autoevaluare corectă și reglarea propriei activități, dezvoltarea inteligențelor multiple, a autonomiei în învățare etc. Așa cum menționăm și anterior, datorită modificărilor deosebite înregistrate în adolescență, cele mai multe analize vizează această vârstă, considerată ca fiind cea mai dificilă și stresantă dintre perioadele dezvoltării, ea marcând trecerea de la copilărie la maturitate.

Pentru realizarea acestor analize, concretizate în profilurile bio-psiho-sociale ale fiecărei vârste, în diferite grile criteriale, pot fi aplicate și

utilizate diferite metode și instrumente de (auto)cunoaștere, care sunt prezentate și exemplificate în capitolul 2.

Surprinderea caracteristicilor fiecărei vârste este importantă și din perspectiva modalităților de acțiune și de intervenție educativă, psihopedagogică. Insistăm, în capitolul 3, asupra condițiilor asigurării/obținerii succesului școlar, considerând că acesta este o condiție importantă a succesului profesional și social ulterior. Modalitățile de intervenție educativă sunt cele specifice vârstei adolescenței, la care se consolidează și preocupările autoeducative ale individului.

Deoarece evoluția personalității individului nu este ferită de diferite tulburări, dezechilibre, acordăm atenție și acestui aspect, a cărui incidență sporită caracterizează tot vârsta adolescenței, și așa tensionată datorită modificărilor numeroase, a încercărilor de câștigare a autonomiei, de creare a condițiilor pentru asumarea rolurilor și responsabilităților specifice adultului. În capitolul 4, analizăm câteva dintre cele mai frecvente tulburări, mai ales din perspectiva simptomatologiei acestora (elemente privind etiologia acestora fiind deja anticipate din capitolele anterioare), importantă pentru posibilitatea de a le identifica, diagnostica, dar și din perspectiva intervenției remediale. Cele mai multe dintre tulburările prezentate sunt rezolvate în contextul vârstei la care apar, puține fiind cele care se perpetuează, transgresând limitele către cealaltă vârstă. De asemenea, incidența apariției acestora, pentru prima dată, după perioada adolescenței este destul de scăzută.

Având în vedere complexitatea procesului de dezvoltare a personalității și posibilitatea, așa cum menționam anterior, a apariției unor dezechilibre, acordăm o atenție deosebită și consilierii și asistenței psihopedagogice, prezentând specificul acestor tipuri de activități pentru fiecare vârstă. Un loc important îl ocupă, în acest context, consilierea privind cariera, respectiv modalitățile specifice de realizare a acesteia.

Considerăm că lucrarea de față poate fi utilă deopotrivă persoanelor care se încadrează într-una din cele trei vârste, educatorilor acestora și tuturor celor implicați, direct sau indirect în acțiuni de instruire și educare realizate cu adolescenți, tineri și adulți.

CAPITOLUL 1

**CARACTERISTICI, PATTERNURI
DE DEZVOLTARE LA VÂRSTA ADOLESCENȚEI,
TINEREȚII ȘI LA VÂRSTA ADULTĂ**

1.1. Caracteristici generale. Stadii ale celor trei vârste

Dezvoltarea personalității fiecărui individ se realizează în conformitate cu principiul stadialității genetice, acesta fiind un proces care evoluează cu vârsta și care asigură construcția progresivă a structurii bio-psiho-socio-culturale, ca rezultat a influenței și acțiunii corelate a factorilor interni (ereditatea) și externi ai dezvoltării (mediul socio-cultural, educația). Evoluția se concretizează la nivelul creșterii (fizice), maturizării (bio-psiho), dezvoltării (psiho-socio-culturale). Dincolo de această stadialitate, de modalitatea de înlănțuire a lor, prin acumulări succesive de la unul la altul, prin asigurarea unei permanente continuități între ele, caracteristicile generale ale fiecărui stadiu sunt particularizate, concretizate în caracteristici psiho-individuale. Acestea se exprimă în modul de manifestare al evoluției, în ritmul, viteza, intensitatea cu care se produc, în consumul energetic folosit, în momentul de intrare în funcțiune a unei însușiri, în modul de manifestare a diferitelor caracteristici, în măsura echilibrării elementelor oferite de ereditate cu cele care vin din partea mediului, a educației, a autocunoașterii, autoeducației.

Există periodizări diferite, în funcție de criteriile dominante, de reperele psihogenetice luate în considerare, dar majoritatea autorilor acceptă următoarea structurare a vârstelor (Cosmovici, Iacob, 1999; Sion, 2003):

- copilăria timpurie (0-3 ani);
- vârsta preșcolară (3-6 ani) (a două copilărie);
- vârsta școlarității: vârsta școlară mică (a treia copilărie): 6/7-10/11 ani; vârsta școlară mijlocie/preadolescența (pubertatea): 10/11-14/15 ani; vârsta școlară mare/adolescența: 15/16-18/19 ani;
- vârsta tinereții: 18-25-35 ani;
- vârsta adultă, a maturității: 35-64 ani;
- vârsta a treia (senectutea): 65-90 ani.

Vom contura profilul psihologic al celor trei vârste care fac obiectul acestei lucrări, cu insistență pentru vârsta adolescenței, datorită schimbărilor mai numeroase și substanțiale care se produc în evoluția psiho-socio-culturală a individului. De asemenea, un alt motiv care ne determină să insistăm asupra adolescenței este și suprapunerea acestei vârste peste un

segment important al școlarității, implicațiile psihopedagogice și sociale fiind deosebite.

Prezentăm substadiile fiecăreia dintre cele trei vârste și, ulterior, o analiză a acestor perioade, din perspectiva caracteristicilor cognitive, metacognitive, afectiv-emoționale, morale, socio-relaționale, scopul urmărit fiind acela de a fixa, în caracteristici esențiale, specificul fiecărei vârste.

A. Perioada adolescenței (15/16-18/19 ani)

Cuprinde trei substadii (Albu, 2007, pp. 69-70):

(a) *Preadolescența*. În această perioadă, maturizarea biologică se stabilizează. Este o perioadă de intensă formare a conștiinței de sine și de dezvoltare psihică. Preadolescența este marcată de conflicte interioare, de stări de agitație, impulsivitate, de neliniște, de lipsă de concentrare, oboesală. Apare nevoia manifestării și argumentării părerilor personale.

(b) *Adolescența propriu-zisă sau marea adolescență (de la 16/18 ani la 20 ani)*. Se caracterizează printr-o intelectualizare intensă (dezvoltare a gândirii abstracte), prin îmbogățirea și extinderea manifestării, adoptării conduitei adulte. Nevoia de exprimare a independenței pare acum mai naturală. Implicarea în sarcini și responsabilități mai complexe este evidentă în această perioadă și apare din dorința adolescentului de a-și măsura forțele.

Nevoia de originalitate este mai mare. Se dezvoltă, în continuare, conceptul de sine. Gusturile și părerile personale se nuanțează. Devin mai intense socializarea aspirațiilor, aspectele vocaționale și profesionalizarea, care se conturează progresiv.

(c) *Adolescența prelungită (de la 18/20 la 25 ani)* cuprinde persoanele deja încadrate în muncă și studenții. În aceste situații, independența este fie dobândită, fie pe cale de a fi dobândită. Deși este deosebit de intensă, viața sentimentală este, totuși, instabilă. Este etapa învățării rolului social și a unor posibile angajări matrimoniale, ceea ce determină apariția unei noi subidentități, care se referă la responsabilități legate de constituirea unei noi familii.

B. Perioada tinereții se delimitează, temporal, între 18 și 25-35 de ani, fiind o perioadă în care se continuă dezvoltarea socială și profesională a individului. Tinerețea este o perioadă în care personalitatea se modelează, se